

Posudek oponenta

k disertační práci pana JUDr. Ondřeje Závodského na téma „Význam zásady veřejnosti v trestním procesu“

zpracované na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze

1. Zaměření disertační práce a její základní koncepce

Disertační práci na téma „Význam zásady veřejnosti v trestním procesu“ (dále jen „posuzovaná práce“ nebo „práce“) zaměřil její autor – doktorand JUDr. Ondřej Závodský (dále jen „autor“ nebo „autor posuzované práce“) na problematiku výstižně vyjádřenou již samotným názvem práce, přičemž se věnuje zásadě veřejnosti jak z hlediska platného práva, tak v historických souvislostech i srovnáním jejího uplatňování s některými zahraničními právními řády a s normami Rady Evropy. Tomu odpovídá i členění obsahu posuzované práce na celkem 9 částí. Práce dále obsahuje abstrakt v českém a anglickém jazyce, seznam použité literatury a dalších použitých pramenů.

Zvolené téma posuzované práce je jistě aktuální, protože právě problematika způsobu a rozsahu uplatňování zásady veřejnosti v trestním řízení patří stále k velmi diskutovaným a vyvolávajícím rozdílné názory orgánů činných v trestním řízení, obviněných, poškozených a veřejnosti včetně novinářů či jiných představitelů sdělovacích prostředků. Navíc zde dochází ke střetu práva na informace a svobody projevu s jinými důležitými ústavně chráněnými právy, jako jsou ochrana soukromí, ochrana lidské důstojnosti, cti a dobré pověsti, právo na spravedlivý proces, presumpce nevinny atd.

Z obsahu práce jsou patrné osobní zkušenosti autora s uplatňováním zásady veřejnosti v podmínkách české justice a jeho systematické zaměření na tuto oblast, jejímž sledování se zřejmě věnuje již delší dobu.

2. Způsob zpracování disertační práce, její přednosti a nedostatky

Autor uplatnil v posuzované práci všechny obvyklé metody použitelné ke zpracování zvoleného tématu a jejich kombinaci (analýza, syntéza, komparace atd.), takže z tohoto hlediska mu nelze nic vytknout. Jednotlivé části pak obsahují též vlastní názory autora, případně i jeho doporučení na změny právní úpravy či jiné návrhy.

Je třeba dále ocenit, že autor byl schopen věnovat celou posuzovanou práci jen jediné zásadě trestního řízení, byť na rozdíl od něj ji nepovažují za tak významnou jako některé jiné stěžejní zásady trestního procesu (např. zákonnost řízení, presumpce nevinny, právo na obhajobu atd.). Z tohoto hlediska je však ke škodě věci, že právě z důvodu již zmíněného střetu práva na informace a svobody projevu s jinými důležitými ústavně chráněnými právy, zejména s ochranou soukromí, lidské důstojnosti, cti a dobré pověsti, s presumpcí nevinny apod., autor na s. 48 až 50 nevěnoval více prostoru pro vymezení vztahu mezi zásadou veřejnosti a některými dalšími zásadami, s nimiž může být v kolizi. Je např. rovněž otázkou, zda výběrové informování jen o některých projednávaných případech a extrémně rozdílná pozornost veřejnosti věnovaná různým věcem není v rozporu se zásadou rovnosti před soudem.

Přestože v přístupu autora převažují jeho postoje jako reprezentanta veřejnosti, je chvályhodné, že se neomezuje jen na většinou důvodnou kritiku orgánů činných v trestním řízení v podmínkách České republiky, ale správně poukazuje též na nedostatky v chování veřejnosti včetně některých novinářů (např. na s. 85). Není však zřejmé, jakou „nepřebornou škálu možností“ má stát k dispozici, aby zlepšil úroveň informování veřejnosti o trestním řízení prostřednictvím sdělovacích prostředků (s. 99), resp. jak by měl stát „vyvinout nejvyšší možný tlak“ na sdělovací prostředky (s. 192). Autor zde podle mého názoru poněkud opomíjí skutečnost, že většina sdělovacích prostředků – až na výjimky v podobě státní televize, rozhlasu a tiskové kanceláře – jsou soukromé subjekty, do jejichž činnosti stát nemůže bez dalšího zasahovat. V tomto směru pak autor poněkud nerealisticky spoléhá i na regulační schopnosti nějaké samosprávné instituce novinářů (viz s. 194 a 195), protože obdobné mechanismy u nás příliš nefungují např. u exekutorů, ale ani u advokátů apod. Nesdílím ani přesvědčení autora ohledně jeho návrhu na nový opravný prostředek (s. 215), který by podle mne neúměrně zatížil již tak dost vytižené odvolací soudy.

Posuzovaná práce v rámci srovnávací analýzy správně poukazuje i na situaci a zkušenosti s uplatňováním zásady veřejnosti v trestním řízení v některých jiných státech, byť jde jen o tři státy (Slovensko, Německo, Spojené státy americké). Pokud jde o Slovenskou republiku, autor na s. 133 poněkud nepřesně interpretuje ustanovení čl. 154c odst. 1 Ústavy Slovenské republiky, protože mezinárodní smlouvy o lidských právech jsou postaveny nad zákon, jen když zajišťují větší rozsah práv a svobod (nikoli tedy obecně). Zároveň na rozdíl od autora (viz s. 136 a násl.) považují za nedostatečné, jestliže je na Slovensku upraven vztah soudů a sdělovacích prostředků pouhou instrukcí Ministerstva spravedlnosti, která nemá povahu právní normy a podle mého názoru nemůže soudcům ukládat žádné povinnosti nad rámec zákona a už vůbec ne práva a povinnosti třetím osobám. Pokud jde o Spolkovou republiku Německo, považoval bych za zajímavé, kdyby autor – alespoň dodatečně při obhajobě posuzované práce – uvedl, zda již někdy Ústavní soud Spolkové republiky Německo rozhodl o pozbytí práva podle čl. 18 Ústavy Spolkové republiky Německo, o němž se zmiňuje na s. 144. Zajímavý je nepochybně i poukaz na právní úpravu a praxi ve Spojených státech amerických, byť i zde se autor dopustil určité nepřesnosti, protože – jak sám správně zdůrazňuje – značnou většinu případů nerozhodují poroty, takže nemůže platit jeho tvrzení na s. 165, že systém spravedlnosti ve Spojených státech amerických „spočívá prakticky pouze na rozhodování prostých lidí“, když převážná část případů se rozhoduje bez účasti laického prvku.

S autorem nemohu souhlasit ani v tom, jestliže na několika místech posuzované práce preferuje ochranu cti a důstojnosti osoby dotčené nesprávným, nepravdivým či jinak nevhodným informováním o skutečnostech z trestního řízení jen prostřednictvím institutů občanského práva (v rámci ochrany osobnosti), a to bez možnosti trestního postihu novináře či jiné osoby (viz zejména s. 123, 124 a 191). Domnívám se totiž, že lidská důstojnost a čest jsou hodnoty zasluhující přinejmenším stejnou trestněprávní ochranu jako majetek, takže může-li být v některých případech důvodem trestního postihu i útok na majetek v hodnotě nepřevyšující 5000 Kč [viz § 205 odst. 1 písm. b) až e) trestního zákoníku], je logické a nezbytné, aby nejzávažnější útoky na lidskou důstojnost a čest byly rovněž sankcionovány trestním právem. V této souvislosti by bylo zajímavé vědět, jestli autor zná návrh novely trestního řádu, která má umožnit rozhodnout v adhezním řízení též o náhradě nemajetkové újmy a jaký je jeho názor na uvedenou změnu.

I když jde o oblast mimo trestní řízení, nesdílím ani výhrady autora o údajném rozporu ustanovení § 116 odst. 2 občanského soudního řádu s ustanovením čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (viz s. 91 a 217 práce), pokud jde o možnost vyloučení veřejnosti z důvodu ochrany obchodního tajemství. Domnívám se, že obchodní tajemství lze zahrnout pod pojem „ochrana soukromého života účastníků“ ve smyslu čl. 6 odst. 1 citované Úmluvy. Součástí soukromého života podnikajících fyzických nebo právnických osob (jako účastníků soudního řízení) je nepochybně i jejich obchodní tajemství, jehož nežádoucí zveřejnění jim může způsobit často značné hospodářské škody a k tomu může být snadno zneužitelné mimo jiné i veřejně přístupné občanské soudní řízení.

Stejně tak na rozdíl od autora nejsem přesvědčen, že „legislativa ČR jde daleko za hranice prostoru, který jí dává mezinárodní smlouva o lidských právech“, pokud autor na s. 211 kritizuje vyloučení veřejnosti u hlavního líčení a veřejného zasedání v řízení proti mladistvým jako obecný princip. Podle mého mínění ustanovení § 54 zákona o soudnictví ve věcech mládeže není v rozporu s ustanovením čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, neboť vyloučení veřejnosti zde lze odůvodnit zájmy nezletilých (osob mladších 18 let). Navíc na návrh mladistvého může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně.

Nepřesná tvrzení autora jsou pak obsažena i na s. 80 a 214, jestliže jde o možnost Nejvyššího soudu, aby neveřejně vyhlásil rozsudek vydaný v řízení o dovolání. I když některé senáty Nejvyššího soudu v minulosti vyhlášovaly rozsudek poté, co proběhlo neveřejné zasedání, ovšem činily tak vždy po vyrozumění stran řízení a po uveřejnění termínu vyhlášení rozsudku na úřední desce Nejvyššího soudu. Nyní je praxe taková, že ve všech případech, kdy je třeba rozhodnout rozsudkem, projednává Nejvyšší soud dovolání ve veřejném zasedání, v němž vyhlásí i rozsudek.

V posuzované práci se vyskytují i některé další spíše drobné nepřesnosti, z nichž bych upozornil na s. 119 na nesprávný údaj o výši pokuty za přestupek podle § 49 odst. 1 písm. a) zákona o přestupcích, která činí nikoli do 1000 Kč, ale do 5000 Kč.

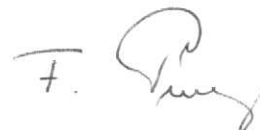
3. Celkové zhodnocení disertační práce a doporučení pro její obhajobu

Celkově je možno hodnotit posuzovanou práci jako poměrně zdařilé zpracování problematiky týkající se uplatňování zásady veřejnosti v trestním řízení, byť v České republice existují i další práce na stejné téma. Její význam a přínos pro rozvoj naší trestněprávní teorie i praxe pak vyplývá především ze skutečnosti, že v blízké budoucnosti lze očekávat obnovení prací na návrhu nového trestního řádu, v rámci kterých bude třeba vyhodnotit i dosavadní právní úpravu a aplikaci zásady veřejnosti včetně poskytování informací o trestním řízení, a to i s ohledem na vyvážené respektování i ostatních dotčených ústavně chráněných práv. Ostatně při obhajobě posuzované práce by se autor mohl vyjádřit i k tomu, jak hodnotí dřívější věcný záměr nového trestního řádu právě z hlediska zásady veřejnosti.

Protože autor v seznamu použité literatury neuvádí žádný vlastní příspěvek či dílo, nevím, jestli posuzovaná práce vyhovuje ustanovení § 47 odst. 4 věty druhé zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů, z toho hlediska, zda obsahuje původní a *uveřejněné* výsledky autora nebo jeho výsledky *přijaté k uveřejnění*.

Na podkladě uvedených skutečností **doporučuji obhajobu** posuzované práce, a v jejím rámci předpokládám, že bude autor reagovat na zmíněné dílčí výhrady a náměty oponenta a přesvědčí o svých schopnostech a připravenosti k samostatné činnosti v oblasti výzkumu nebo vývoje (§ 47 odst. 1, 4 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů) a splní všechny předpoklady k úspěšnému ukončení doktorského studijního programu.

V Praze dne 22. 12. 2010

JUDr. František P ů r y
oponent disertační práce